

Ο Μεγάλος Αγιασμός των Θεοφανείων

[/ Γνώμες](#)

Στους Πατέρες της Ορθόδοξης Εκκλησίας ο αριθμός «Επτά» που αναφέρεται στα Μυστήρια είναι άγνωστος. Θεωρούν κάθε μορφή ιεροπραξίας που γίνεται από τους κανονικούς λειτουργούς της Εκκλησίας για αγιασμό και σω-τηρία των πιστών σαν Μυστήριο.

- Γράφει ο Αλέξανδρος Χριστοδούλου, Θεολόγος

«Κάθε ιερά πράξις και τελετουργία εν τη Εκκλησία είναι ένα μυστήριόν της, και κάθε μυστήριόν της είναι μεγάλο όπως το ίδιο το μυστήριο της Εκκλησίας, διότι κάθε μυστηριακή πράξις εν τω θεανθρωπίνω οργανισμώ της Εκκλησίας ευρίσκεται εις οργανικήν και ζωτικήν σχέσιν με το κεντρικόν μυστήριο της Εκκλησίας, τον θεάνθρωπον Χριστόν», γράφει ο Άγιος Ιουστίνος Πόποβιτς.

Και ο αγιασμός των Θεοφανείων ή Μεγάλος Αγιασμός, είναι μια πράξη της Εκκλησίας αλλά το ιερό θαύμα που τελείται με αυτή εί-ναι τεράστιο, όσο η ίδια η Εκκλησία. Το α-γαπημένο αυτό θαύμα, επισκέπτεται τώρα και δύο χιλιάδες χρόνια εκατομμύρια ψυχών των ορθοδόξων χριστιανών, τις καθαρίζει, τις α-γιάζει και τους χαρίζει την υγεία και την α-θανασία.

Γύρω από το θέμα του Μ. Αγιασμού ε-πικρατεί πολλή σύγχυση στο λαό μας. Οι χρι-στιανοί ρωτούν. «Πίνεται ο αγιασμός της πα-ραμονής των Θεοφανείων; Μπορούμε να έχου-με το Μ. Αγιασμό στο σπίτι μας και να τον χρησιμοποιούμε;». Πολλοί δίνουν αβασάνιστα μια πρόχειρη απάντηση με αποτέλεσμα να δημιουργείται η σύγχυση.

Επειδή με την εορτή των Θεοφανείων τελείται η ακολουθία του Μ. Αγιασμού θα αναφέρουμε λίγα για την έννοια και τη χρήση του.

Η ακολουθία του αγιασμού των υδάτων την ημέρα των Θεοφανείων είναι μια παλιά ιερή συνήθεια της Εκκλησίας μας. Ευχές για τον αγιασμό του νερού βρίσκουμε σε αρχαιότερα κείμενα όπως οι Απ. Διαταγές, Απ. Παράδοση του Ιππόλυτου και στο Ευχολόγιο του Σεραπίωνα, Επισκόπου Θμούεως. Παρα-δείγματα χρήσεως αγιασμένου νερού βρίσκου-με στη «Φιλόθεο Ιστορία» και στην «Εκκλη-σιαστική Ιστορία» του Θεοδώρητου.

Τα σημερινά Εκκλ. βιβλία (Μηναία - Ευ-χολόγια) σαν συνθέτη των Ευχών της ακολου-θίας του Μ. Αγιασμού θεωρούν τον άγιο Σωφρόνιο Ιεροσολύμων. Η πραγματικότητα εί-ναι άλλη. Ο άγιος Σωφρόνιος μπορεί να θεω-ρηθεί ως «διακοσμητής της ακολουθίας, προσθέσας εν αρχή αυτής τα εισαγωγικά τροπάρια». Συνθέτης φαίνεται πιθανότερο να είναι ο Πρόκλος. Τα χειρόγραφα διασώζουν ότι η βασική ευχή του αγιασμού του νερού, η ευχή «Μέγας ει, Κύριε...» ανήκει στο Μ. Βασίλειο.

Η ακολουθία του Μ. Αγιασμού τελείται κατά την σημερινή τάξη δύο φορές, την παρα-μονή της εορτής των Θεοφανείων μετά το τέ-λος της Θ. Λειτουργίας του Μ. Βασιλείου και την ημέρα των Θεοφανείων. Και στις δύο περι-πτώσεις τελείται η ίδια ακριβώς ακολουθία με μόνη την διαφορά ότι ο «πρόλογος της μεγά-λης καθαγιαστικής ευχής δηλ. από το «Τριάς Υπερούσιε...» μέχρι το «συνεχόμενος φόβω εν κατανύξει βοώ σοι» διαβάζεται μόνο την ημέ-ρα των Θεοφανείων. Ο Αγιασμός, λοιπόν, της παραμονής και της ημέρας των Θεοφανείων είναι ακριβώς ο ίδιος, «μέγας αγιασμός» και στις δύο περιπτώσεις.

Γιατί όμως τελείται δύο φορές ο ίδιος μεγάλος αγιασμός;

Για λόγους πρακτικούς. Για να εξυπηρετούνται οι πιστοί. Η διπλή τέλεση άρχισε από τον 5ο αιώνα. Στην αρχή ο μεγάλος αγιασμός γινόταν κατά την παν-νυχίδα της εορτής των Θεοφανείων αμέσως μετά την ακολουθία του Όρθρου, σε ανάμνηση του βαπτίσματος του Κυρίου. Μετά την ακολουθία του Όρθρου οι πιστοί αντλούσαν αγιασμένο νερό, έπιναν και ραντίζονταν και στη συνέχεια βαπτίζονταν

σ' αυτό οι κατη-χούμενοι. Στην ουσία ο μέγας αγιασμός είναι ευλογία του νερού του βαπτίσματος. Στη λει-τουργία της εορτής που ακολουθούσε μετά τον Όρθρο παρευρίσκονταν και οι νεοφώτιστοι γι' αυτό και μέχρι σήμερα ψάλλεται το «Όσοι εις Χριστόν εβαπτίσθητε...».

Ο Πατριάρχης Αντιόχειας Πέτρος Γναφεύς (465 - 475) όρισε να τελείται ο αγια-σμός και κατά την παραμονή των Θεοφανείων «εν τη εσπέρα». Έτσι ξεχωρίστηκαν οι ακολουθίες του αγιασμού του νερού για το βάπτισμα και του Μ. Αγιασμού.

Δεν είναι λοιπόν παράξενο που στη Θ. Λειτουργία της παραμονής των Θεοφανείων ακούμε τροπάρια του εσπερινού, αφού αυτή γινόταν βράδυ ενώ σήμερα γίνεται πρωί. Η σημερινή λοιπόν Θ. Λειτουργία και Μεγάλος Αγιασμός της παραμονής των Θεοφανείων έχει τη θέση τις άλλοτε βραδινής λειτουργίας.

Πίνεται ο αγιασμός αυτός της παραμονής των Θεοφανείων;

Και βέβαια πίνεται. Αφού με τον αγια-σμό αυτόν ο ιερέας ραντίζει όλους τους χώ-ρους και τους εξαγιάζει, δεν επιτρέπεται να τον πιούμε;

Η ίδια η ακολουθία του αγιασμού μας λέει ότι πρέπει να τον πίνουμε. Αν προ-σέξουμε καλά τις δεήσεις και τις ευχές της ακολουθίας θα το δούμε σε πολλά σημεία. Η ακολουθία του αγιασμού προϋποθέτει ότι θα πιουν οι χριστιανοί τον αγιασμό και ο ιερέ-ας εύχεται να τους αποβεί προς αγιασμό, προς ευλογία, προς ψυχική και σωματική υγεία. Σε μια ευχή ο ιερέας εύχεται «Δος πάσι τοις τε απτομένοις, τοις τε χριομένοις, τοις τε μεταλαμβάνουσιν, τον αγιασμόν, την ευλογίαν, την κάθαρσιν, την υγείαν». (Δώσε σε όλους όσους αγγίζουν, αλείφονται και πίνουν τον αγιασμό, την ευλογία, τον καθαρι-σμό και την υγεία).

Ακόμα ένα στοιχείο από τη σύγχρονη πράξη των μοναστηριών του Αγ. Όρους. Οι μοναχοί κοινωνούν του μεγάλου Αγιασμού όχι μόνον κατά την ημέρα των Θεοφανείων, αλλά κατά την συνήθειά τους να πίνουν αγια-σμό κάθε μέρα μετά την Θ. Λειτουργία, πί-νουν από αυτόν σε όλο το οκταήμερο μετά τα Θεοφάνεια, μέχρι της αποδόσεως της εορτής.

Πίνεται, λοιπόν, ο Μεγάλος Αγιασμός της παραμονής.

Δεν πρέπει όμως να νηστεύουμε την προηγούμενη μέρα; Όχι! Πολλοί, ακόμη και ιερείς, νομίζουν ότι την παραμονή των Θεο-φανείων νηστεύουμε για να πιούμε τον αγια-σμό την άλλη μέρα. Αυτό δεν είναι σωστό. Η νηστεία της παραμονής γίνεται για την γιορτή των Θεοφανείων και όχι για τον αγιασμό. Έτσι κι' αν ένας χριστιανός δεν θα πει α-γιασμό γιατί π.χ. δεν έχει το χωριό του πα-πά ή για άλλο

λόγο, οφείλει να νηστέψει την παραμονή των Θεοφανείων για την μεγάλη γιορτή της Βαπτίσεως του Κυρίου.

Ας δούμε τί γράφει γι' αυτό το θέμα ο μακαριστός καθηγητής της Λειτουργικής στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης Ι. Φουντούλης. «Η νηστεία της παραμονής των Θεοφανείων κακώς θεωρείται ότι έχει σχέση με την μετάληψη του μεγάλου Αγιασμού. Κατά παλαιό έθος της Εκκλησίας, των μεγάλων εορτών προηγείτο προετοιμασία, η οποία εκτός των άλλων περιελάμβανε και νηστεία... Τα Θεοφάνεια δεν είχαν τη δυνατότητα να αναπτύξουν νηστεία αν και τα προεόρτια των αρχίζουν από την 2αν Ιανουαρίου, γιατί το δωδεκαήμερο των Χριστουγέννων αποτελούσε εορταστική περίοδο καταλύσεως εις πάντα. Εξ άλλου η νηστεία των Χριστουγέννων είναι προπαρασκευαστική και για τα Θεοφάνεια, εφ' όσον οι εορτές αυτές παλαιότερα αποτελούσαν μια ενιαία εορτή, που εωρτάζετο την 6ην Ιανουαρίου.

Μόνο, λοιπόν, η παραμονή των Θεοφανείων έμεινε στην Εκκλησία μας ως ημέρα νηστείας, ξηροφαγίας... Η νηστεία όμως, κατά τους ιερούς κανόνες, απαγορεύεται κατ' τα Σάββατα και τας Κυριακάς. Αν κατ' αυτές τας ημέρας συμπέσει η παραμονή των Θεοφανείων, καταλύεται η νηστεία, όχι βέβαια «εις πάντα», αλλά έχουμε κατάλυση «οί-νου και ελαίου».

Αν παραδεχτούμε ότι για να πιούμε το μεγάλο Αγιασμό πρέπει να νηστέψουμε τό-τε κανείς δεν πρέπει να πίνει από τον αγιασμό της παραμονής των Θεοφανείων γιατί η προηγούμενη ημέρα, η 4η Ιανουαρίου, είναι καταλύσιμη. Επομένως ή δεν θα έπρεπε να τελείται ο αγιασμός κατά την παραμονή ή αν ετελείτο δεν θα έπρεπε να κοινωνούν απ' αυτόν οι πιστοί. Το δεύτερο αποκλείεται για-τί όλες οι ιερές ακολουθίες γίνονται για να μετάσχουν οι πιστοί στις πνευματικές δωρεές μη την μετάληψη των αγιαζομένων ειδών.

Η νηστεία, λοιπόν, της παραμονής των Θεοφανείων δεν έχει καμιά σχέση με τον α-γιασμό και μπορούμε να πιούμε τον αγιασμό της παραμονής της εορτής χωρίς να έχουμε νηστέψει την προηγούμενη μέρα.

Αυτά που γράφτηκαν μέχρι τώρα για τον Μεγάλο Αγιασμό ισχύουν για τις μέρες των Θεοφανείων. Σε άλλη μέρα εκτός της εορτής χρειάζεται σχετική νηστεία για να πάρει κανείς τον μεγάλο αγιασμό.

Τον μεγάλο αγιασμό τον φυλάμε στα σπί-τια μας;

Βεβαιότατα. Οι πιστοί από πολύ πα-λιά, τηρώντας ιερή παράδοση, παίρνουν το μεγάλο αγιασμό των Θεοφανείων ή της παραμονής και τον φυλάνε στα σπίτια τους. Ο ιε-ρός Χρυσόστομος αναφέρει στο λόγο του «Εις το Άγιον Βάπτισμα» (Ρ.Γ.

49,366) για τους χριστιανούς της εποχής του ότι είχαν τη συνήθεια να αντλούν από το αγιασμένο νερό και να το διατηρούν στα σπίτια τους ένα και δύο και τρία ακόμα χρόνια. Μάλιστα ο άγιος Πατέρας θαυμάζει ότι το αγιασμένο νερό δεν φθείρεται, δεν σαπίζει, αν και παραμένει πολύ διάστημα κλεισμένο, αλλά είναι καθαρό και υγιεινό.

Σκοπός που διατηρείται ο μεγάλος αγιασμός στα σπίτια είναι να πίνουν οι πιστοί ή να χρίονται και να αγιάζονται αν έχουν κάποια ψυχική ή σωματική αρρώστια. Και μπορούν βέβαια έτσι να κάνουν σε ανάλογη περίπτωση με μεγάλη πάντοτε ευλάβεια προς τον μεγάλο αγιασμό.

Εδώ πρέπει να σημειώσουμε και να τονίσουμε ότι μετά την ημέρα των Θεοφανείων, πρέπει να προσέχουμε να μη χυθεί σε ενδεχόμενη χρήση του ούτε σταγόνα από τον μεγάλο αγιασμό. Σε χειρόγραφο της Μονής Σινά του ΙΣΤ' αι. γράφεται το εξής. «Μετά την λειτουργία της αύριον (των αγίων Θεοφανείων) ου ρίπτεται αγίασμα το σύνολον, αλλ'λά τιμάται και προσέχεται και δεύτερον της αγίας κοινωνίας θεωρείται» δηλ. μετά την λειτουργία των αγίων Θεοφανείων δεν χύνεται καθόλου μεγάλος αγιασμός αλλά τον τιμούμε και τον προσέχουμε και τον θεωρούμε ότι μετά την Θεία Κοινωνία έχει την δεύτερη θέση.

Από αυτή τη θέση που πήρε ο Μέγας Αγιασμός δημιουργήθηκε μια παρανόηση σε πολλούς χριστιανούς: Ότι είτε κοινωνήσουν το Σώμα και το Αίμα του Χριστού είτε πουν Μεγάλο Αγιασμό το ίδιο είναι.

Πολύ παλιά συνήθεια πάλι είναι ο μεγάλος αγιασμός να δίνεται στους χριστιανούς εκείνους, που εμποδίζονται από τον πνευματικό να κοινωνήσουν τα Άχραντα μυστήρια γιατί υπέπεσαν σε βαρεία αμαρτήματα. Για την Θεία Κοινωνία υπάρχουν κωλύματα (εμπόδια), για τον μεγάλο αγιασμό δεν υπάρχουν. Όσοι συμβαίνει να μεταλαμβάνουν από τον μεγάλο αγιασμό παίρνουν βέβαια ευλογία δεν πρέπει όμως στη συνείδησή τους ο μεγάλος αγιασμός να αντικαταστήσει τη Θεία Κοινωνία, αλλά πρέπει να πιστεύουν ότι έμειναν ακοινωνήτοι και να στενοχωρούνται γι' αυτό.

Ο Μεγάλος Αγιασμός πίνεται, ως γνωστόν, πριν να πάρουμε το αντίδωρο ή οτιδήποτε άλλο.

Πηγή: pemptousia.gr